

Ռաֆայել Նահապետյան | Գրամեքենա

Գրամեքենասս հին էր ու մաշված և վաղուց արդեն հիմնական նորոգման կարիք ուներ, սակայն ես անընդհատ հետաձգում էի այդ կարևոր գործը, քանի որ ֆինանսական նեղ վիճակում էի, իսկ միակ ելքը՝ մեկ տարի առաջ տպագրած գրքիս հոնորարը, չգիտես ինչու, չէին վճարում, այնպես որ ստացվում էր, որ դա ո՛չ էլք է, ո՛չ մուտք, այլ փակուղու պես մի բան: Ձեռագիրս ահավոր էր, այդ պատճառով էլ, ճարահատյալ ու մեծ դժվարությամբ, շարունակում էի հին ու մաշված գրամեքենասս օգտագործել, սակայն սա հանկարծ ինձ սկսեց մատուցել տհաճ ու տարօրինակ անակնկալներ: Սովորական ու պարզ որևէ բառ մեքենագրելիս, ասենք, «իրիկնամուտ», երբ աչքս պատահաբար թղթին էր ընկնում, ձեռքս օղի մեջ քարանում էր: «Տրանսկրիպցիա»՝ ապշած կարդում էի ես՝ ոչ մի կերպ չկարողանալով հասկանալ, թե այդ անսովոր ու համարյա մոռաված բառը որտեղից հայտնվեց:

-Ցնդածի մեկը,- հարցնում էի գրամեքենայիս,- մտքիդ ի՞նչ է:

Գրամեքենասս, իհարկե, ոչինչ չէր պատասխանում, քանի որ հարց տալուց առաջ մատներս ստեղներից հեռատեսորեն վերցրած էի լինում՝ վախենալով, թե այդ սրիկան, պատահական որևէ հարված առիթ դարձնելով, անձիս հասցեին կարող է վիրավորանք կամ անվայելույ խոսք տպագրել: Սակայն վատն այն էր, որ մարդկանց հետ զրուցելիս, ինձանից անկախ ու անսպասելի, ես նույնպես սկսեցի խոսակցության թեմայի ու մտքի հետ բացարձակապես ոչ մի կապ չունեցող որևէ անհեթեթ բառ արտասանել: Ասենք, «Երեկոյան գնալու եմ թատրոն» սովորական նախադասությունը արտաբերելիս ականջներս հանկարծ սարսռանքով արձանագրում էին «Երեկոյան գնալու եմ կոլտնտեսություն» անիմաստ բառակապակցությունը: Կոլտնտեսություն գնալու սովորություն (այն էլ, երբ դրանք դեռ կային, այն էլ երեկոյան) ես ընդհանրապես չունեի ու տեսնելով զրուցակցիս զարմացական հայացքը՝ արդարանում էի.

-Հոգնած եմ,- ասում էի:

-Պատահում է,- ներողամտորեն ծիծաղում էր զրուցակիցս:

Իսկ մի օր աշխատելիս գրամեքենայիս տառաֆոնից վայր ընկավ «Վերջակետը»: Համոզվելով, որ չի հաջողվում այն իր տեղն ամրացնել, գործս շարունակելիս ես նախադասություններն այնպես էի կառուցում, որ դրանք շատ երկար լինեն ու բազմակետերով ավարտվելն արդարացվի: Կարճ ժամանակ անց այդ գործում այնքան վարպետացա, որ տեքստերում եղած բազմակետերի առատությունն ու վերջակետերի բացակայությունը պարզապես չէր նկատվում: Բայց մի օր ծանոթներիցս մեկը, ուշադիր ու ցավակցաբար ինձ նայելով, հայտնեց, որ ամենքն այն կարծիքին են, թե վերջերս շատ եմ փոխվել.

-Մի տեսակ ցրված ես դարձել,- ասաց ծանոթս,- տեղի-անտեղի անիմաստ ու անհեթեթ բառեր ես օգտագործում, միտքդ շատ խճճված ես արտահայտում, ավարտում բազմիմաստ, մշուշոտ բառերով կամ ընդհանրապես չես ավարտում:

Ես նրան ցանկացա պատմել գրամեքենայիս հետ նույնանալու երևույթի մասին, բայց հետո մտածեցի, որ դրանով գործն ավելի կփչացնեմ, նա ինձ չի հասկանա կամ խենթի տեղ կդնի: Նորից հոգնությունս պատճառ բերելով՝ կտրուկ փոխեցի խոսակցությունը, բայց հասցրի նկատել, որ ծանոթիս հայացքում եղած ցավակցությունն ու կասկածը խորացան: «Ոչինչ,- հուսադրեցի ինքս ինձ,- շուտով հոնորարը կստանամ, գրամեքենաս կնորոգեմ ու ամեն ինչ իր տեղը կընկնի»: Բայց հետո վայր ընկավ «ս» տառը, ու ստիպված խուսափում էի «ս» ունեցող բառեր օգտագործելուց (առօրյա կյանքում նույնպես սկսեցի բացարձակապես անտեսել նման բառերի գոյությունը. ինչ խոսք, սա մարդկանց հետ հարաբերվելու նկատելիորեն դժվարացրեց), իսկ Գայանեին ուղղված գրություններում «սիրելիս» սովորական դարձած բառի փոխարեն հայտնվեց «Թանկագին»-ը: «Թ»-ի վայր ընկնելուց հետո ցանկացա անցնել «իմ միակ» դիմելաձևին, բայց ժամանակին նկատեցի, որ «Մ» ն նույնպես շարժվում է: Պահպանեցի «Թանկագին»-ը, այն փոքրիկ տարբերությամբ միայն, որ «Թ» չէի մեքենագրում: «Անկագին,- գրում էի,- երեկ երեկոյան...»: Եվ այլն: Մարդիկ ու ես սկսեցինք զգալի դժվարությամբ միմյանց հասկանալ, քանի որ խոսելիս որոշ տառեր «կուլ» էի տալիս՝ չէի արտասանում, ավելի ճիշտ՝ չէի կարողանում արտասանել: Բայց գրամեքենայիս տառերի վայր ընկնելը շարունակվում էր, ու, դրանից կախված, բառապաշարս այն աստիճանի աղքատացավ, որ մարդկանց հետ լինելիս գերադասում էի լռել: Այս փաստը բոլորի կողմից իբրև վիրավորանք ընդունվեց, քանի որ նախկինում ասող-խոսող մեկն էի, նույնիսկ շատախոս: Ծանոթներս սկսեցին ինձանից խուսափել, իսկ Գայանեն, «Անկագին» դիմելաձևը «Ստոր ու նողկալի ծաղր» համարելով, վերջ տվեց մեր ձանձրալիորեն երկար ու ձանձրալիորեն անիմաստ կապին: Ե՛վ ես, և՛ նա վաղուց արդեն զգում էինք դրա կարիքը, բայց անհրաժեշտ վճռականություն չէինք գտնում և, բացի այդ, պակասում էր հարմար առիթը: Գայանեն ի վերջո հարմար առիթ գտավ: Ու վճռականություն հանդես բերեց: Բավականին ժամանակ անց սկսեցի հստակորեն գիտակցել, որ մարդկանց կողմից լքված ու շատ միայնակ մեկն եմ դարձել և որ ինձ սկսում են մոռանալ, չնայած կամ, շարունակում եմ լինել: Մխիթարությունս այն էր, որ խոստացել էին հոնորարս ուր որ է վճարել: «Այնպես որ,- հուսադրում էի ինքս ինձ,- փողս կստանամ, գրամեքենաս կվերանորոգեմ, մարդկանց հետ նախկին փոխհարաբերություններս, կապերս կվերականգնեմ, ու ամեն ինչ իր տեղը կընկնի»: Բայց այդ հեռանկարը ինձ ավելի ու ավելի դժվար իրագործելի էր թվում: Գործը հատկապես դժվարացավ, երբ փչացավ գրամեքենայիս մեծատառերը խփող մեխանիզմը: Հիմա արդեն բոլորը բարձրաձայն, անթաքույց չարությամբ հայտարարում էին, որ անասելի մեծամտացել եմ ու մարդկանց սկսել եմ վերաբերվել արհամարհանքով և անհարգալից: Բացատրելու հնարավորությունից զրկված լինելով՝ ճարահատյալ լռում էի, և այս լռությունս իբրև լրացուցիչ վիրավորանք էր ընկալվում: Ապրելս անչափ դժվարացավ: Գոնե եղածը պահպանելու համար որոշեցի

գրամեքենաս ամեն օր յուղել, և զարմանալին այն էր, որ զգացի, թե ինքս էլ նման մի բանի կարիք ունեմ: Ոչ յուղվելու, իհարկե: Սկսեցի խմել: Սա մարդկանց համբերության բաժակը լցնող վերջին կաթիլը դարձավ: Ինձանից վերջնականապես երես թեքեցին: Ամենքը: Ես նրանց համար կարծես թե չկայի: «Այսինքն «կարծես թե»-ն այստեղ կարծես թե միանգամայն ավելորդ է հնչում,- մտածում էի ես, որովհետև ո՞նց կարող է պատահել, որ բոլորը սխալվեն, իսկ ես ճիշտ լինեմ»: Այնպես որ, հավանաբար չկայի: Չնայած հստակորեն զգում էի, որ կամ: Կարծես թե:

Երբ վերջապես ստացա գրքիս հոնորարը ու գրամեքենաս նորոգման տալու համար (վարպետի հետ նախապես պայմանավորվել էի) կափարիչն էի որոնում, հանկարծ անշարժացա: Ինչո՞ւ էի ցանկանում գրամեքենաս վերանորոգել: Որպեսզի վերականգնեի մարդկանց ու աշխարհի հետ խզված նախկին կապե՞րս: Բայց կարիք կա՞ր: Իմաստ ունե՞ր վերականգնել մի բան, որ այդքան հեշտորեն խզվում է: Ի՞նչ երաշխիք, որ վաղը կամ մյուս օրը դրանք կրկին չէին խզվի՝ որևէ այլ հասարակ պատճառով: Իմաստ ունե՞ր որոնել ու գտնել մի բան, որը մշտապես կորչելու վտանգի է ենթակա: Գրամեքենայիս գլխավերևում կանգնած՝ ես մեքենայաբար սկսեցի հարվածել միակ պահպանված տառի ստեղծին՝ զ.....

Ու տառը վայր ընկավ: Ես դա իբրև բացարձակ լռության խորհուրդ ընկալեցի:

Հարվածեցի գրամեքենաս իրականության հետ կապող վերջին ստեղնին՝ ...

Երրորդ զարկից հետո գրամեքենա իրականության հետ բացարձակապես խզվեց:

Մնացի եւ: Միայն չհասկացա, թե ինչու «մնացի եւ» բառերը շուրթերիս դառն ու անհավոր ժպիտ առաջացրին: